

A zöld infrastruktúra

HU

TERMÉSZET

- Európa területén olyan mértékű az élőhelypusztulás és az élőhelyek szétdarabolódása, mint sehol máshol. Ez a biológiai sokféleség szempontjából komoly problémát jelent.
- Jóllehet a legfontosabb természeti területek már védeltséget élveznek a Natura 2000 hálózat keretében, még nem biztosított a fajok mozgása e területek között, pedig ez elengedhetetlen hosszú távú fennmaradásukhoz.
- A zöld infrastruktúra összeköttetést teremtene a meglévő természeti területek között, és általában véve javítaná a tájak ökológiai értékét.
- Zöld infrastruktúra létrehozásával hozzájárulunk azon egészséges ökoszisztémák megőrzéséhez, amelyek értékes tiszta levegővel és édesvízzel látnak el bennünket, embereket.
- A zöld infrastruktúrákba való beruházás gazdaságilag is kifizetődő: sokkal olcsóbb ugyanis fenntartani a természet – például az éghajlatváltozás hatásait mérséklő – képességét, mint költséges emberi technológiával pótolni az elvesztett ökoszisztéma-szolgáltatásokat.
- A zöld infrastruktúra létrehozásának legjobb módja az integrált területgazdálkodás és a gondos, stratégiai területhasználat-tervezés.
- A területhasználókat és a különböző szakpolitikai ágazatokat a kezdetektől fogva be kell vonni a zöld infrastruktúra kialakításába, és felelősséggel kell felruházni annak megteremtésében.
- Az Európai Bizottság a 2010 utáni biodiverzitási politikája részeként foglalkozik az uniós zöld infrastruktúra kérdéssel.

A folyók fontos elemei a zöld infrastruktúrának.

természet

1. tény: Európa tájai egyre inkább széttagoltak

A világ más régióihoz képest az EU viszonylag sűrűn lakott, és területének nagy része rendszeres használat alatt áll. Ez a fennmaradó természetes területekre is nyomást gyakorol, azokat is fenyegeti a széttagolódás. Mindez kihat az ökoszisztémák működésére, mivel jólétükhöz és szolgáltatásaik nyújtásához térre van szükség.

Az ökoszisztémák egészsége alapvető az emberi fajnak megfelelő életkörülmények fenntartásához, az ökoszisztémák egészségének és stabilitásának alapja pedig a biológiai sokféleség. A minél több különböző fajból álló ökoszisztémák ugyanis ellenállóbbak az esetleges veszteségekkel szemben, mint a kevesebb szolgáltatás nyújtására képesek.

Az élőhelyek fragmentációja számos, a területhasználat változásával kapcsolatos tényező – többek között a városok terjeszkedése, a közlekedési infrastruktúrák fejlődése, az intenzívebbé váló mezőgazdasági vagy erdészeti művelés – következménye.

Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség újabb statisztikái jól mutatják, mennyire jelentősek ezek a változások. Az 1990-es években Európában 8000 négyzetkilométernyi területet betonoztak le, ezzel egy évtized alatt 5%-kal nőtt a mesterséges borítású területek kiterjedése. Ezen felül 1990 és 2003 között 15000 kilométernyi új autópálya épült.

2. tény: Az élővilágnak a védett területeken kívül is fenn kell maradnia

Az olyan kulcsfontosságú területek, amelyek ritka és veszélyeztetett fajoknak és élőhelytípusoknak adnak otthont, nagyrészt védeltséget élveznek már a Natura 2000 hálózat keretében. E hálózat 26000 területet ölel fel, és összesen az EU felszínének mintegy 18%-át fedi le.

Azonban a fennmaradó 82%-on is tenni kell valamit, ha meg akarjuk állítani a biológiai sokféleség csökkenését Európában. A vadon élő növényeknek és állatoknak ugyanis mozogni, vándorolni, terjedni, állományaiknak kereszteződnie kell ahhoz, hogy hosszú távon is biztos legyen a fennmaradásuk.

A városok növekedése, az intenzív mezőgazdasági vagy erdészeti tevékenység, valamint a közlekedési útvonalak jelentős, adott esetben megkerülhetetlen akadályt képeznek a fajok mozgása szempontjából. Általában véve is rontják a táj befogadóképességét és megközelíthetőségét az élővilág számára.

A létrehozandó zöld infrastruktúra összekötné a meglévő természetes területeket, például vadfolyosók, ökológiai lépkedőkövek és ökohidak teremtésével, és javítaná a tájak ökológiai értékét azáltal, hogy az élővilág számára átjárhatóvá teszi azokat.

3. tény: A zöld infrastruktúra hozzájárul értékes ökoszisztéma-szolgáltatások megőrzéséhez

A természetes állapotú területek eltűnése nem csupán a ritka fajok pusztulásával jár, ennél jóval több következménnyel kell számolni. A fajok változatossága által fenntartott ökoszisztémák számos értékes javat biztosítanak az emberi társadalom számára: tisztítják a vizet, táplálják a talajt, széndioxidot kötnek meg.

Központi szerepük van az éghajlatváltozás elleni küzdelemben is, például megóvnak az áradásoktól és a változó időjárási trendek más nemkívánatos következményeitől. Az épen maradt árterületek például jelentősen enyhítik az árvizek lefolyását: tárolják a fölös vizet, majd lassan szivárogtatják vissza a patakokba és folyókba. Az erdők szennyelőként működnek, és megakadályozzák a talajeróziót. A lápok szennyezőanyagokat kötnek meg, és javítják az édesvíz-készletek minőségét.

Ezért kifizetődő a zöld infrastruktúra létesítése. Ha a természet által ingyen nyújtott szolgáltatások helyett emberi megoldásokat kellene alkalmazni, az nem csak műszakilag lenne nehéz, hanem nagyon költséges is volna.

Az európai zöld infrastruktúra fő céljai tehát:

- megőrizni Európa biodiverzitását, például a Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének biztosítása és összekapcsolása révén (lásd az élőhelyvédelmi irányelv 10. cikkét), valamint
- tájszinten megőrizni és helyreállítani értékes természetes ökoszisztémákat, hogy azok szolgáltatásaival az ember a jövőben is számolhasson.

Értékes ökoszisztéma-szolgáltatásaiért cserébe teret kell hagyni a természetnek.

A városzéli területeken a táj folytonossága szempontjából fontos a természetes növénytakaró

4. tény: Teret kell hagyni a természetnek a területhasználat integrált megközelítésével

Az európai zöld infrastruktúrát többféleképpen is meg lehet teremteni. Például:

- ha javítjuk a meglévő természeti területek **folytonosságát**, fellépve a fragmentáció ellen, fokozva az ökológiai egységességet. Ez megvalósítható sövény sorok, vadon hagyott mezsgyék, kis vízfolyások révén;
- ha javítjuk a tájak **átjárhatóságát** a fajok terjedése, vándorlása, mozgása szempontjából. Ez természetbarát földhasználati módszerekkel vagy az extenzív gazdálkodást támogató agrár-környezetvédelmi és erdészeti programokkal oldható meg;
- ha azonosítjuk a **többfunkciós területeket**. E területeken az egészséges, diverz ökoszisztémákat támogató, a környezetvédelemmel összeegyeztethető földhasználat jellemző, nem a destruktív módszerek. Például a földművelés, az erdőgazdálkodás, a rekreáció és az ökoszisztémák megőrzése egy adott területen egyszerre van jelen. Az ilyen, több szempontból is előnyös, vagy kis veszteség árán nagy hasznot hozó felhasználás nem csak a szó szoros értelmében vett területhasználóknak (gazdák, erdőkezelők, idegenforgalom) kedvez, hanem a társadalom egészének biztosít fontos közjavakat, pl. víztisztítás, talajjavítás, jó levegőjű szabadidős helyszín formájában.

5. tény: A területfejlesztés hozzájárul a zöld infrastruktúra megteremtéséhez

A zöld infrastruktúra létrehozásának legjobb gyakorlati módja az integrált területrendezés. Ez leginkább stratégiai területfejlesztéssel érhető el, amikor a különböző földhasználati módok kölcsönhatásait nagyobb földrajzi területen (regionális vagy települési szinten) tekintik át. A stratégiai tervezés lehetőséget biztosít arra is, hogy a különböző ágazatok közösen, átlátható módon és együttműködve döntsenek a helyi földhasználati prioritásokról.

A területhasználat tervezésével megelőzhetőek az érzékeny területeken végrehajtott infrastrukturális beruházások, és ezáltal csökkenthető az élőhelyek további szét darabolódásának veszélye. Felderíthetőek a megmaradt természeti területek összekapcsolására kínálkozó lehetőségek, pl. a stratégiai jelentőségű helyeken élőhely-helyreállítás végezhető, vagy az új fejlesztési tervekbe beépíthetőek az ökológiai folytonosságot biztosító elemek (ökológiai átjárók, ökoszigetek).

A zöld infrastruktúra lehetséges összetevői:

- a védett területek, pl. a Natura 2000 területek;
- a védett területeken kívül található egészséges ökoszisztémák és jelentős természeti értéket képviselő területek, pl. árterek, vizes élőhelyek, part menti területek, természetes erdők);
- olyan természetes tájlemek, mint kis vízfolyások, erdőfoltok, sövények, bokrosok, amelyek ökológiai folyosóként vagy lépkedőköként működnek;
- helyreállított élőhelyfoltok, amelyeket konkrét célból, pl. egy védett terület méretének megnövelésére, egy-egy faj táplálkozási, szaporodási, pihenési vagy vonulási/terjeszkedési igényének kielégítésére hoztak létre;
- mesterséges tájlemek, mint vadátkelők, ökológiai átjárók, amelyek lehetővé teszik a fajok mozgását a másképp megkerülhetetlen akadályokon át;
- többfunkciós területek, ahol az egészséges, fajokban gazdag ökoszisztémák fennmaradásához vagy rehabilitációjához hozzájáruló területhasználat jellemző, és háttérbe szorulnak a természetvédelemmel összeegyeztethetetlen tevékenységek;
- olyan területek, ahol valamilyen intézkedéssel javítják a táj környezeti minőségét és átjárhatóságát;
- a városi környezet egyes elemei, pl. parkok, zöldterületek, zöldfalak és zöldtetők, amelyek változatos élővilágnak adnak otthont, azzal járulva hozzá az ökoszisztémák működéséhez, hogy összeköttetést biztosítanak a városi, városzéli és vidéki területek között;
- az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást és hatásainak mérséklését segítő természetes élőhelyek, pl. lápok, ártéri erdők, mocsarak, melyek megelőzik az áradásokat, vizet tárolnak, szén-dioxidot kötnek meg, és menedékkül szolgálnak különböző fajoknak, hogy azok alkalmazkodhassanak a változó éghajlati körülményekhez.

© KINA - Marlijn de Jonge

Ökohíd épül egy autópálya fölött

További információk:

Az EU honlapján:

http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.htm

Natura 2000 hírlevél:

2009. december 27-i szám

http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/natura2000nl_en.htm

Műhelytalálkozó:

EC-Workshop: towards a green infrastructure for Europe, 2009. március
<http://www.green-infrastructure-europe.org/> valamint

http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.htm

EB útmutatás:

Guidance on the maintenance of landscape connectivity features of major importance for wild flora and fauna (cf Article 3 of the Birds Directive (79/409/EEC) and Article 10 of the Habitats Directive (92/43/EEC), 2007. augusztus

http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/adaptation_fragmentation_guidelines.pdf

A LIFE támogatásában részesülő projektek:

<http://ec.europa.eu/environment/life>

Európai uniós kutatási projektek

EU COST project N°341: Habitat fragmentation due to transportation infrastructure
<http://cordis.europa.eu/cost-transport/src/cost-341.htm>

© Európai Unió, 2010

Sokszorosítása engedélyezett, amennyiben a forrást feltüntetik.

6. tény: A zöld infrastruktúra kialakítása uniós pénzeszközökkel is támogatható

Többféle uniós forrást is igénybe lehet venni a zöld infrastruktúra kiépítéséhez. A regionális fejlesztési alapok és a vidékfejlesztési alap számos módon használhatók az egyes területek közötti összeköttetés megteremtése és a természetes ökoszisztémák helyreállítása érdekében. A földhasználat gazdasági diverzifikációját és a természetes ökoszisztémákat megőrző többfunkciós területek létrehozását egyaránt támogatják.

Az agrár-környezetvédelmi vagy erdészeti környezetvédelmi programok különösen alkalmasak a biológiai sokféleség helyreállítását és az ökoszisztémák működését támogató olyan intézkedések finanszírozására, mint a termelés extenzív tétéle, a növényvédőszer- és műtrágya-használat csökkentése vagy az élővilágot nem károsító gyakorlatok ösztönzése. E programok hozzájárulnak a táj azon elemeinek – pl. sövények, parlagon hagyott mezsgyék, erdőfoltok, csermelyek – védelméhez is, amelyek fontosak a táj folytonossága szempontjából.

Az uniós LIFE biodiverzitási alap keretében társfinanszírozás nyújtható a természetes élőhelyek folytonosságának javítását és a fajok védett területek (pl. Natura 2000 területek) közötti mozgását segítő beruházásokhoz. A LIFE-Environment a városi és a városszéli területeken is támogatja a zöld infrastruktúra elemeinek létesítését és az erdős területek összekapcsolását. Szintén nyújtható társfinanszírozás az olyan integrált területtervezés ösztönzéséhez, amely az ökoszisztéma-alapú szemléletet helyezi előtérbe, fellép a fragmentáció ellen, és támogatja a többfunkciós területhasználatot.

Manapság a magánszektor is alkalmaz a fejlesztések hatásait ellensúlyozó, a biológiai sokféleséget támogató intézkedéseket a vállalatok társadalmi felelősségvállalási politikája keretében. Ha ezen intézkedéseket az ökológiát szem előtt tartva alakítják ki, akár jelentősen is javíthatják az igen kevésbé természetes állapotú területek biodiverzitását.

7. tény: Ki kell alakítani az európai zöld infrastruktúrára vonatkozó uniós stratégiát

Az európai zöld infrastruktúrára vonatkozó uniós stratégia kialakítása az EU 2010 utáni biodiverzitási politikájának kiemelt célja. Ez azért van így, mert a zöld infrastruktúra tűnik az egyik legalkalmasabb eszköznek a biológiai sokféleséget veszélyeztető tényezők – az élőhelyek szétदारabolódása, a földhasználat változásai és az élőhelyek eltűnése – elleni fellépéshez.

A zöld infrastruktúrának meghatározó szerep jut abban, hogy a biológiai sokféleséggel kapcsolatos megfontolások beépüljenek más szakpolitikákba, így a mezőgazdasági, az erdészeti, a vízügyi, a tengerügyi és halászati, a regionális, a kohéziós, az éghajlati (alkalmazkodási és enyhítési), a közlekedési, az energiaügyi és a területfejlesztési politikákba. Ugyanakkor a vízpolitikai keretirányelv, a tengerpolitikai irányelv, a környezeti hatásvizsgálatról szóló irányelv és a stratégiai környezeti vizsgálatról szóló irányelv végrehajtásának is fontos eleme lehet.

Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy a zöld infrastruktúra támogatása az EU különböző finanszírozási programjaiba az eddigénél is jobban beépüljön (gondolunk itt a strukturális és kohéziós alapokra, a KAP-ra és a LIFE programra a jelenlegi és a következő, 2013-ban kezdődő pénzügyi ciklusban), valamint a Natura 2000 hálózat ökológiai egységességének javítására.

2010 márciusában a Miniszterek Tanácsa új uniós célt tűzött ki a biológiai sokféleség védelme tekintetében: „Az EU célja, hogy területén 2020-ra megállítsa a biológiai sokféleség csökkenését és az ökoszisztéma-szolgáltatások romlását, azokat a lehetőségek keretein belül helyreállítsa, valamint fokozza a biológiai sokféleség globális csökkenésének megelőzéséhez való uniós hozzájárulást.”

Kiadóhivatal

ISBN 978-92-79-16121-6

9 789279 161216

